

Dorota Rak

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa,

Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jagielloński

Wpływ kompetencji informacyjno-cyfrowych a proces indywidualnego zarządzania informacją wśród seniorów

The impact of information and computer literacy on senior citizens' personal information management

Słowa kluczowe: indywidualne zarządzanie informacją, kompetencje informacyjne, kompetencje informatyczne, seniorzy.

Keywords: computer literacy, information literacy, personal information management, seniors.

Abstrakt

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie o proces indywidualnego zarządzania informacją wśród seniorów. Zagadnienie to zostało przeanalizowane w dwóch obszarach: kontekście cyfrowym i tradycyjnym. Wartość dodaną stanowi odpowiedź na pytanie o zachowania informacyjne seniorów i towarzyszące im emocje. Do analizy problemu zostały wykorzystane wyniki badań ankietowych, w których uczestniczyli słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku UJ w Krakowie uczęszczający na warsztaty komputerowe. Wyniki analizy odniesiono do innych badań z zakresu indywidualnego zarządzania informacją, które w 2012 roku przeprowadziła Marzena Świgoń. Rezultaty badań pozwoliły na wykazanie zależności pomiędzy kompetencjami informacyjnymi i informatycznymi a procesem indywidualnego zarządzania informacją wśród seniorów.

Abstract

This article is focused on a process of personal information management (PIM) going around a group of senior citizens. It was analysed in two areas: digital and traditional contexts. The added value is an answer concerning information behaviours and emotions during processes related with information. The author used a special, dedicated questionnaire which was filled in by senior citizens from Jagiellonian University's classes for the elderly. They take part in computer workshops. The results were referred to other surveys which had been made a few years earlier by Marzena Świgoń. The methodology was helpful in discovering the impact of information and computer literacy on senior citizens' personal information management.

Wprowadzenie

Problem indywidualnego zarządzania informacją jest zagadnieniem, które w coraz większym stopniu cieszy się zainteresowaniem naukowców. Różnorodność przyjmowanych perspektyw jest związana z potencjałem badawczym, jaki w nim tkwi. Integruje on różne podejścia, które za centralny element analizowanego fragmentu rzeczywistości obierają nie tylko użytkowników informacji, ale także ją samą.

Rosnący potencjał naukowy omawianego zjawiska sprawia, że dotychczasowy stan badań nad indywidualnym zarządzaniem informacją ciągle się powiększa. Termin ten w obecnym brzmieniu został po raz pierwszy użyty w latach 80. XX w. na fali ogólnej fascynacji nad potencjałem komputerów osobistych, które wykorzystywano do przetwarzania i zarządzania osobistymi informacjami w postaci baz danych, plików czy chociażby interfejsu samego w sobie (Lansdale, 1988, s. 61-62). Z czasem punkt ciężkości przeniósł się na relacje pomiędzy komputerami a ich użytkownikami, którzy wyróżniali się określonymi preferencjami poznawczymi w różnorodnych procesach i systemach związanych z informacją (Barreau, Nardi, 1995; Case, 1991; Jones, 1986).

Odwoływanie się w niniejszym artykule do relacyjności użytkowników i narzędzi w zakresie indywidualnego zarządzania informacją jest zatem w pełni uzasadnione. Badaniami ankietowymi została objęta specyficzna grupa użytkowników – seniorzy, a zatem osoby posiadające określone potrzeby i kompetencje informacyjne. Zastosowanie konkretnej metodologii pozwoliło odpowiedzieć na pytanie o to, w jaki sposób indywidualne zarządzanie informacją realizuje się wśród osób starszych, a dokładniej – w grupie konkretnych seniorów zrzeszonych w Jagiellońskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku.

Indywidualne zarządzanie informacją jako pojęcie wieloaspektowe

Termin „indywidualne zarządzanie informacją” stanowi jeden z synonimów międzyjęzykowych angielskiego pojęcia *personal information management* (w skrócie: PIM), który jest bardzo pojemny pod względem treści. Jacek Tomaszczyk przetłumaczył go jako zarządzanie informacją osobistą (Tomaszczyk, 2009). Trzy lata później Katarzyna Materska zinterpretowała go jako zarządzanie informacją indywidualną rozumianą z jednej strony jako informację należącą do kogoś, z drugiej – informację o kimś (Materska, 2012, s. 66). Z kolei Marzena Świgoń zwróciła uwagę na aspekt indywidualnego zarządzania informacją (Świgoń 2012).

Ta swego rodzaju różnorodność znaczeniowa wskazuje na duży potencjał treściowy, jaki kryje się w PIM. Niezależnie jednak od przyjętego nazewnictwa indywidualne zarządzanie informacją można zdefiniować jako „teorię i praktykę tego, jak **pojedynczy człowiek** zarządza **na własny użytek** informacją będącą w jego dyspozycji” (Cisek, 2014, s. 1). Jest to także każda aktywność, w której jednostka przechowuje informację w celu jej późniejszego wykorzystania (Bergman i in., 2008, s. 2). Ponadto PIM stanowi najważniejszy składnik indywidualnego procesu nauczania, w którym jednostka nabywa takie umiejętności, które pozwalają jej nie tylko gromadzić informacje, ale także je przechowywać, zarówno w kontekście wewnętrznym (odczucia i myśli podczas zetknięcia z informacją), jak i czasowym (stan, w jakim znajduje się jednostka w momencie ponownego kontaktu z informacją) (Bergman, Beyth-Marom, Nachmias, 2003, s. 872).

Istnieje kilka głównych celów, jakie przyświecają indywidualnemu zarządzaniu informacją. Wśród nich wymienia się przeważnie następujące: *reaccess* (ponowny dostęp do informacji) oraz *remind* (pamięć o zadaniach do wykonania oraz uwaga skupiona na informacjach istotnych z punktu widzenia tych projektów) (Cisek, 2014, s. 1); *finding* i *re-finding* (tzw. pierwsze i kolejne odszukanie informacji); *keeping* („podtrzymywanie kontaktu” z informacją poprzez jej przechowywanie i selekcję), a także organizowanie i interpretowanie informacji (Diekema, Olsen, 2014, s. 2262). Jednocześnie podkreśla się ścisły związek PIM z kompetencjami informacyjnymi, które wywierają duży wpływ na zarządzanie informacją i wiedzą (Świgoń 2012, s. 18), a także z kompetencjami informatycznymi.

Nie da się analizować PIM w oderwaniu od *computer literacy*. Wraz z rozwojem technologii informacyjnych, mamy do czynienia z łączeniem tradycyjnych i nowoczesnych rozwiązań w ramach indywidualnego zarządzania informacją (Jones, Thomas, 1997, s. 158). Wśród tych ostatnich duże znaczenie mają na przykład foldery, które stanowią „wizualną metaforę lokalizacji danych”, i niehierarchiczne *tagi* (Bergman i in., 2013, s. 1996).

Nabywanie kompetencji informacyjnych i informatycznych przez seniorów

Jak wynika z powyższych rozważań, powiązania pomiędzy indywidualnym zarządzaniem informacją a kompetencjami informacyjnymi i informatycznymi są silne. Dotyczy to różnych grup społecznych i wiekowych, w tym także seniorów. W ich kontekście kompetencje informacyjne (*information literacy*) mogą być definiowane jako wiedza na temat określonych procesów związanych np. z wyszukiwaniem, oceną i wykorzystaniem informacji (Derfert-Wolf, 2005). Co więcej, ich celem powinno być zaspokojenie potrzeb o charakterze kognitywnym (Lau, 2011, s. 16). Swego rodzaju dopełnieniem kompetencji informacyjnych są kompetencje informatyczne (*computer literacy*), utożsamiane z umiejętnościami służącymi zrozumieniu wszelkich technologii ICT w zakresie obsługi sprzętu i oprogramowania, systemów, sieci lokalnych, Internetu itd. oraz medialne (*media literacy*) (Lau, 2011, s. 15).

Z punktu widzenia indywidualnego zarządzania informacją wśród seniorów i w kontekście umiejętności w zakresie kompetencji informacyjnych i informatycznych, duże znaczenie mają konkretne umiejętności. Jeśli chodzi o pierwszy ich typ, trzeba wymienić między innymi: rozpoznawanie potrzeb informacyjnych i podejmowanie działań ukierunkowanych na ich realizację poprzez dobór odpowiednich narzędzi i technik, świadomość istnienia czynnika afektywnego w zachowaniach informacyjnych. Z kolei w zakresie kompetencji informatycznych i medialnych na szczególną uwagę zasługują: „archiwizowanie treści z Internetu na własnym sprzęcie, drukowanie, korzystanie z edytora tekstu, korzystanie z programów służących do wyświetlania zdjęć i filmów, rozpoznawanie, czy sprzęt jest połączony z Internetem, umiejętność instalowania programów antywirusowych, umiejętność korzystania z zewnętrznych magazynów pamięci (podłączanie ich do komputera, operacje przenoszenia zawartości itp.), (...) korzystanie z nowych mediów, np. radia internetowego, odróżnianie wyszukiwarki od przeglądarki, otwartość na poszukiwanie informacji w internecie, swobodne poruszanie się po stronach internetowych, świadomość zagrożeń wynikających z korzystania z Internetu, umiejętność znalezienia powiązań pomiędzy mediami tradycyjnymi a ich cyfrowymi odpowiednikami, wykorzystywanie Internetu do obcowania z kulturą, polityką itp.” (Rak, Petrowicz, Pokojska, 2016, s. 134).

Nabywanie wymienionych wyżej umiejętności jest możliwe w ramach koncepcji *lifelong learning* i edukacji formalnej, realizowanej na uniwersytetach trzeciego wieku (Richert-Kaźmierska, Forkiewicz, 2013). Ta forma kształcenia zapewnia możliwość

udziału w zajęciach teoretycznych i praktycznych z różnych obszarów tematycznych, w tym także komputerowo-internetowych. Poza oczywistym celem zdobywania wiedzy przez seniorów w danej dziedzinie, istotna jest także ich aktywizacja.

Proces indywidualnego zarządzania informacją a osoby starsze – wyniki badań

W badaniach ankietowych, przeprowadzonych w dniach od 1 marca do 10 kwietnia 2017 roku, wzięło udział 25 seniorów – słuchaczy Jagiellońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Krakowie i jednocześnie uczestników warsztatów komputerowych „Internet dla seniora”. Badania miały charakter pilotażowy, ze względu na ograniczoną grupę ankietowanych, otrzymanych wyników nie należy rozciągać na całą populację osób starszych.

Badania na JUTW nie były jedynymi, jakie do tej pory przeprowadzono w zakresie PIM. Na przełomie 2010/2011 r. dwuetapowe badania dotyczące indywidualnego zarządzania informacją przeprowadziła Marzena Świgoń z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zostały nimi objęte osoby studiujące na kierunkach informatologiczno-bibliologicznych. Jak stwierdziła Świgoń, „nadrzędnym celem badań było poznanie i scharakteryzowanie istoty i znaczenia zarządzania wiedzą i informacją w ich opinii oraz określenie zachowań, umiejętności i odczuć studentów związanych z poszczególnymi etapami procesu zarządzania wiedzą i informacją” (Świgoń, 2012, s. 273).

W pierwszym etapie badań ich autorka analizowała swobodne wypowiedzi studentów na temat zarządzania wiedzą i informacją. Z kolei drugi etap badań miał charakter ankietowy – pytania w kwestionariuszu obejmowały takie zagadnienia, jak: pozyskiwanie i wyszukiwanie informacji, ich organizacja, przechowywanie, ochrona, selekcja, ocena, dzielenie się nimi, a także tworzenie, analiza i prezentowanie (Świgoń, 2012, s. 274). Wzięło w nich udział 510 studentów na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo z 9 uniwersytetów w Polsce, w tym także Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z punktu widzenia niniejszego artykułu większe znaczenie mają badania ankietowe, nie tylko ze względu na rodzaj metody badawczej, ale także zawartość treściową pytań.

Jeśli chodzi o seniorów z JUTW, to kwestionariusz wypełniło 19 kobiet i 6 mężczyzn. Największą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 66-70 lat – 11. O 4 respondentów mniej (7) zadeklarowało wiek pomiędzy 61-65 lat. Grupę w wieku 71-75 lat reprezentowało z kolei 6 osób. W grupie wiekowej 56-60 lat znalazł się tylko je-

den słuchacz. Wśród respondentów zdecydowanie dominowały osoby z wykształceniem wyższym, które stanowiły aż 80% ankietowanych. Wykształcenie średnie zadeklarowało zaledwie 5 osób.

Właściwa część ankiety składała się z 14 pytań i dotyczyła takich aspektów, jak:

- rozumienie terminu *indywidualne zarządzanie informacją*,
- pozyskiwanie informacji i emocji z tym związanych,
- przechowywanie informacji,
- ich selekcja
- tworzenie oraz
- udostępnianie.

Część pytań miała charakter otwarty, zaś część zawierała już propozycje odpowiedzi.

Rozumienie terminu „indywidualne zarządzanie informacją”

W literaturze przywołanej powyżej PIM jest definiowany na wiele sposobów. Pytanie otwierające właściwą część ankiety miało na celu przybliżyć, jak indywidualne zarządzanie informacją jest postrzegane przez nieprofesjonalistów. Udzielone odpowiedzi układają się niejako w dwa zakresy tematyczne: różnorodne procesy informacyjne i okołoinformacyjne oraz kompetencje cyfrowe.

Jeśli chodzi o pierwszy z nich, to składają się na niego między innymi takie elementy, jak pozyskiwanie i gromadzenie danych, bezpieczeństwo informacji, przetwarzanie danych, zaspokajanie potrzeb informacyjnych i przekazywanie informacji. Aspekt drugi jest reprezentowany przez takie zagadnienia, jak korzystanie z Internetu i konkretnych źródeł elektronicznych, pozyskiwanie danych w sieci i ich bezpieczeństwo.

Analizując wyniki ankiety, można zauważyć, że pomimo, iż spora grupa respondentów (28%) nie potrafiła podać skojarzeń związanych z zarządzaniem informacją, to pozostałe odpowiedzi nawiązują do różnych aspektów. Dla 16% ankietowanych PIM jest równoznaczne z samodzielnym zarządzaniem wytworzonymi i otrzymanymi informacjami. Z kolei 12% ankietowanych wskazało, że indywidualne zarządzanie informacją kojarzy im się z umiejętnością gromadzenia i pozyskiwania danych oraz korzystania z Internetu.

Dwóch respondentów odpowiedziało, że polega ono na dbaniu o bezpieczeństwo wytworzonych informacji; tyle samo ankietowanych powiązało PIM z pozyskiwaniem danych z Internetu oraz radzeniem sobie z nimi. Pojedyncze osoby wskazały ponadto na takie aspekty, jak: organizacja pracy grupowej, sprawne posługiwanie się mediami elektronicznymi, możliwość pozyskania nowej wiedzy, korzystanie z dostępnych źródeł informacji w zakresie wiadomości i bankowości, zdobywanie informacji dla własnych potrzeb oraz przekazywanie informacji innym.

Z odpowiedziami seniorów zbieżne są wyniki pierwszej części ankiety przeprowadzonej wśród studentów. W zakresie definiowania PIM objęły one takie elementy, jak:

- gromadzenie danych,
- swobodne poruszanie się po źródłach informacji,
- pozyskiwanie i przetwarzanie informacji,
- docieranie do informacji,
- powiązania z zarządzaniem wiedzą,
- przepływ informacji, a także
- ich selekcja (Świgoń, 2012, s. 281-283).

Pozyskiwanie informacji i emocje z tym związane

Kolejnym problemem w zakresie indywidualnego zarządzania informacją, do którego odnosiła się ankieta, było wyszukiwanie i pozyskiwanie informacji przez seniorów. Tego zagadnienia dotyczyło 5 pytań. W pierwszym z nich respondenci wskazywali na sposób zdobywania informacji. 23 ankietowanych (92%) odpowiedziało, że korzysta z Internetu i źródeł elektronicznych (w odróżnieniu od studentów, którzy zadeklarowali większą różnorodność w zakresie znajomości źródeł – 91%). 13 osób (52%) stwierdziło, że do tego celu wykorzystuje źródła drukowane. Ponadto 6 seniorów (24%) przyznało, że informacje pozyskuje od źródeł osobowych. Wśród ankietowanych nie pojawiły się osoby, które przyznałyby, że nie czują potrzeby, aby zdobywać informacje.

Drugie pytanie odnosiło się do emocji najczęściej towarzyszących respondentom podczas wyszukiwania informacji. Radość odczuwa 24% ankietowanych (10 osób). Na stres wskazało 16% (4 osoby). Tyle samo seniorów zmaga się z bezradnością. O 6% ankietowanych więcej (7 osób) twierdzi, że nie odczuwa żadnych emocji.

Kolejne pytania dotyczyły narzędzi do wyszukiwania informacji w Internecie. Wszyscy respondenci przyznali, że korzystają z wyszukiwarki, a 96% (24 seniorów) z nich używa Google. Tylko 4% (1 osoba) wskazała na Bing. 36% (9) ankietowanych przyznało, że wie, czym jest ukryty Internet, ale tylko nieco ponad 33% z nich (3 osoby) z niego korzysta. 64% (16 seniorów) w ogóle nie posiada wiedzy na temat ukrytego Internetu. W przypadku studentów 47% z nich zadeklarowało, że wie, czym on jest i umie z niego korzystać. Jak przyznała sama autorka, zastanawiający jest tak mały odsetek pozytywnych odpowiedzi wśród „specjalistów” informacji (Świgoń 2012, s. 290).

Przechowywanie informacji

W ankiecie pytano respondentów również o przechowywanie informacji. Do tego aspektu odnosiły się cztery pytania. Pierwsze z nich dotyczyło sposobów przechowywania informacji w domu. Aż 40% ankietowanych (10 osób) odpowiedziało, że do tego celu wykorzystuje posegregowane teczki. 12% seniorów (3 osoby) wskazało na notatnik, tyle samo na dysk zewnętrzny, *pendrive* i płyty CD. 8% (2) ankietowanych zdecydowało się na foldery i pliki w komputerze, tyle samo na twardy dysk lub po prostu „miejsce niedostępne dla obcych”. Pojedyncze osoby (4%) wskazały, że informacje przechowują „w głowie” lub Internecie. Jedna osoba nie potrafiła odpowiedzieć na powyższe pytanie.

Jeśli chodzi o przechowywanie ważnych informacji na komputerze, to 56% (14) respondentów używa do tego celu plików i folderów. 24% (6) osób wskazało po prostu na dysk twardy, zaś 12% (3) na *pendrive*. 8% (2 seniorów) zadeklarowało, że nie przechowuje ważnych informacji na komputerze. 4% respondentów (pojedyncze osoby) wskazało pocztę internetową lub zakładki przeglądarki. Tyle samo osób nie umiało odpowiedzieć na powyższe pytanie.

Kolejne pytania dotyczyły sporządzania kopii danych elektronicznych. 60% (15) seniorów biorących udział w ankiecie odpowiedziało, że robi takie kopie (wśród studentów 44%). Wszyscy ankietowani z JUTW wykorzystują do tego celu *pendrive* i pocztę elektroniczną. Ponadto ponad 53% (8) ankietowanych w tej grupie wykorzystuje dysk zewnętrzny; 40% (6) respondentów korzysta z kart pamięci, a ponad 13% (2) przechowuje kopie danych na dyskach wirtualnych. Nieco ponad 6% (1) respondentów nie umiało wskazać urządzenia i programu, za pomocą którego przechowują kopie danych.

Selekcja, tworzenie i udostępnianie informacji

Jeśli chodzi o selekcję informacji, to do tego zagadnienia odnosiło się jedno pytanie, w którym respondenci mieli ocenić swoje umiejętności w tym zakresie. 60% (15) z nich odpowiedziało, że nie czuje się pewnie w doborze wartościowych informacji (wśród studentów było to 23,5%). 32% (8) stwierdziło, że czasem udaje im się dokonać właściwej selekcji, a czasem nie. Najmniej respondentów, bo 8% (2), odpowiedziało, że nie ma z tym najmniejszych problemów (wśród studentów było to 54,5% respondentów). Porównując wszystkie powyższe wyniki z rezultatami ankiety Świgoń, można zauważyć, że seniorzy gorzej radzą sobie w omawianym aspekcie.

W ankiecie pytano także o sposoby tworzenia informacji. 64% (16) ankietowanych zadeklarowało, że korzysta z edytorów tekstu (np. Word), tyle samo pisze listy elektroniczne i sms. 40% (10) respondentów robi notatki w podręcznym notesie. Z kolei 24% (6) seniorów biorących udział w ankiecie przyznało, że korzysta z programów do prezentacji (np. PowerPoint). Taki sam odsetek badanych robi notatki w telefonie. 20% (5) ankietowanych przyznało, że pisze listy tradycyjne.

Ostatnie dwa pytania dotyczyły udostępniania informacji. 60% (15) respondentów zadeklarowało, że nie dzieli się swoimi informacjami i dokumentami ze znajomymi (wśród studentów było to zaledwie 15%). Pozostałe 40% (10) nie ma z tym problemu. Jeśli chodzi o narzędzia wykorzystywane do tego celu, to aż 70% (7) ankietowanych korzysta z poczty elektronicznej. 30% (3) zadeklarowało stosowanie dedykowanych narzędzi, jak np. WeTransfer. 20% (2) badanych udostępnia swoje dokumenty i informacje za pomocą serwisów społecznościowych (np. Facebook). Tylko 10% (1) respondentów do tego celu wykorzystuje fizyczne nośniki (w tym przypadku *pendrivy*).

Zarysowanie całego powyższego tła badawczego jest o tyle ważne w kontekście niniejszego opracowania, że pozwala podjąć próbę odniesienia i porównania wyników ankiety przeprowadzonej wśród seniorów. Oczywiście w tym miejscu może pojawić się zarzut, że analiza porównawcza nie powinna mieć miejsca chociażby ze względu na liczebność grupy ankietowanych (25 seniorów vs 34 studentów w I części i 510 w II) oraz jej charakter (grupa dobrana celowo vs grupy reprezentatywne). Trudno jednak rozciągać wyniki obu przeprowadzonych badań na całą populację seniorów czy ogół studentów. To, co łączy badane grupy, można określić jako proces nabywania przez nich określonych i wyspecjalizowanych kompetencji, które stanowią punkt wyjścia do uchwycenia podobieństw i różnic w postrzeganiu poszczególnych elementów składowych PIM. Poniższa

tabela (tab. 1) prezentuje rozkład odpowiedzi w tych obszarach, które wystąpiły zarówno w badaniach Świgoń, jak i autorki niniejszego artykułu.

Tabela 1. Porównanie odpowiedzi w obszarach PIM ze względu na grupę respondentów

Obszar PIM	Zagadnienie szczegółowe w obszarze PIM	% respondentów	
		SENIORZY	STUDENCI
rozumienie terminu	zarządzanie wytworzonymi i otrzymanymi informacjami	16%	3%
	gromadzenie i pozyskiwanie danych	12%	29%
	korzystanie z Internetu i pozyskiwanie danych z sieci	13,5%	3%
	zarządzanie informacją jest powiązane z wiedzą	0,5%	50%
pozyskiwanie informacji i emocje z tym związane	znajomość różnych źródeł informacji i korzystanie z nich	92%	83%
	znajomość głębokiego Internetu	36%	47%
przechowywanie informacji	tradycyjne formy przechowywania informacji	52%	89%
	elektroniczne formy przechowywania informacji	12%	6%
	sporządzanie kopii materiałów elektronicznych	60%	44%
selekcja, tworzenie i udostępnianie informacji	umiejętność bezproblemowego doboru wartościowych informacji	8%	76,5%
	tworzenie informacji za pomocą źródeł elektronicznych	64%	90%
	dzielenie się informacjami	40%	85%

Źródło: opracowanie własne

Dane zaprezentowane w powyższej tabeli implikują kilka wniosków. Pierwsze różnice są dostrzegalne już w sposobie interpretowania PIM. O ile studenci wskazują na bardzo wyraźny związek pomiędzy wiedzą a zarządzaniem informacją, o tyle dla seniorów pozostaje on w zasadzie nieuchwytny. Dla osób starszych większe znaczenie mają działania związane z pozyskiwaniem i tworzeniem danych, którymi mogą później zarządzać.

Co ważniejsze, w odróżnieniu od studentów, istotne jest dla nich nie zdobywanie informacji jako takie, ale to, gdzie do niego dochodzi – są bowiem silnie przekonani o tym, że to właśnie zasoby Internetowe są najlepsze.

Taki sposób myślenia wynika przede wszystkim z faktu wychodzenia ze strefy cyfrowego wyobcowania, które z kolei przejawia się w nabywaniu kompetencji cyfrowych i trenowaniu posiadanych umiejętności informacyjnych w środowisku sieciowym. Poznawanie różnych zasobów i powiększanie liczby źródeł, które seniorzy mogą wykorzystać w razie potrzeby (stosunkowo duży odsetek zadeklarował przecież znajomość głębokiego Internetu), nie są niczym złym, jednak brak zdolności do selekcji informacji i jej jakościowej oceny jest wśród osób starszych prawdziwym problemem.

Niemalą wpływ ma na to stres przed korzystaniem z nowoczesnych technologii i ich mechanizmami. Ta swego rodzaju troska o własne bezpieczeństwo sprawia, że w odróżnieniu od studentów seniorzy rzadziej tworzą informacje za pomocą źródeł elektronicznych i w znacznie mniejszym stopniu się nimi dzielą. Z drugiej strony, obawy przed zagrożeniami wynikającymi np. z niewłaściwego korzystania z Internetu lub sprzętu stanowią czynnik mobilizujący, chociażby w zakresie sporządzania kopii materiałów elektronicznych. Zjawisko to jest znacznie powszechniejsze wśród seniorów.

Aspekt ten, obok sposobu interpretowania PIM, procesów pozyskiwania, selekcji, tworzenia i udostępniania informacji, pozwala dostrzec czynniki różnicujące obie grupy respondentów. Stanowi on swego rodzaju wyjątek w obszarze przechowywania informacji. Można bowiem zauważyć, że zarówno seniorzy, jak i studenci preferują tradycyjne formy przechowywania informacji. Mimo wszystko ani jedni, ani drudzy nie rezygnują z rozwiązań elektronicznych. Dość zaskakujący jest fakt, że to jednak osoby starsze częściej wykorzystują cyfrowe formy przechowywania danych. Co więcej, stosunek pomiędzy seniorami deklarującymi korzystanie z tradycyjnych rozwiązań (np. koperty, segregatory i teczki) a wybierającymi sposoby cyfrowe jest zdecydowanie mniejszy niż w przypadku studentów. Taki stan rzeczy dowodzi, że starsza grupa respondentów stosuje zarówno formy tradycyjne, jak i elektroniczne.

Podsumowanie

Jak wynika z zaprezentowanych wyników badań przeprowadzonych wśród seniorów, indywidualne zarządzanie informacją jest ściśle powiązane z kompetencjami informacyjnymi i informatycznymi, które nabywają podczas warsztatów internetowych.

Świadczy o tym częste odwoływanie się do rozwiązań elektronicznych oraz fakt, że posiadają one pewien potencjał, którego uczestnicy warsztatów nie boją się odkrywać.

Procent odpowiedzi w poszczególnych grupach respondentów, widoczny w tabeli nr 1 świadczy o dużej świadomości seniorów w odniesieniu nie tylko do procesów związanych z PIM, ale także kwestii zabezpieczania informacji w celu ich późniejszego wykorzystania, czy też znajomości źródeł różnego typu. Informacja ma zatem dla nich dużą wartość, co powinno stanowić punkt wyjścia do kolejnych, bardziej zaawansowanych badań.

Bibliografia

1. Barreau, Deborah; Nardi, Bonnie A. (1995). Finding and reminding: file organization from the desktop. *SIGCHI Bull*, vol. 27, issue 3, pp. 39–43.
2. Bergman, Ofer; Beyth-Marom, Ruth; Nachmias, Rafi (2003). The user-subjective approach to personal information management systems. *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 5, issue 9, pp. 872-878.
3. Bergman, Ofer; Beyth-Marom, Ruth; Nachmias, Rafi; Gradovitch, Noa; Whittaker, Steve (2008). Improved search engines and navigation preference in personal information management. *ACM Transaction on Information Systems*, vol. 26, issue 4, article 20, pp. 1-24.
4. Bergman, Ofer; Gradovich, Noa; Bar-Ilan, Judit; Beyth-Marom, Ruth (2013). Folder versus tag preference in personal information management. *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 64, issue 10, pp. 1995-2012.
5. Case, Donald O. (1991). Conceptual organization and retrieval of text by historians: the role of memory and metaphor. *Journal of the American Society for Information Science*, vol. 42, issue 9, pp. 657-668.
6. Cisek, Sabina (2014). *PIM Personal Information Management*. https://www.academia.edu/9779934/Indywidualne_zarz%C4%85dzanie_informacj%C4%85 (odczyt: 29.03.2017).
7. Derfert-Wolf, Lidia (2005). Information literacy – koncepcje i nauczanie umiejętności informacyjnych. *Biuletyn EBIB*, nr 1 (62). <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/derfert.php> (odczyt: 19.04.2017).
8. Diekema, Anne R.; Olsen, M. Whitney (2014). Teacher personal information management (PIM): practices: finding, keeping, and re-finding information. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, vol. 65, issue 11, pp. 2261-2277.
9. Jones, Stephen; Thomas, Peter (1997). Empirical assessment of individuals' 'personal information management systems'. *Behaviour & Information Technology*, vol. 16, issue 3, pp. 158-160.
10. Jones, Wiliam (1986). The memory extender personal filing system. In: *Proceed-*

ings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems. New York, pp. 298–305.

11. Lansdale, Mark W. (1988). The psychology of personal information management. *Applied Ergonomics*, vol. 19, issue 1, pp. 55–66.
12. Lau, Jesús (2011). *Kompetencje informacyjne w procesie uczenia się przez całe życie*. Wytyczne. https://www.researchgate.net/publication/268286920_Kompetencje_informacyjne-_w_procesie_uczenia_sie_przez_cale_zycie_Wytyczne (odczyt: 19.04.2017).
13. Materska, Katarzyna (2012). Wymiary zarządzania informacją indywidualną. W: Barbara Sosińska-Kalata, Ewa Chuchro red. *Spoleczeństwo i sieć informacyjna: problemy i technologie*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, s. 65-79.
14. Rak, Dorota; Petrowicz, Marcin; Pokojska, Weronika (2016). Potrzeby szkoleniowe i kompetencje seniorów w zakresie korzystania z internetu. W: Sabina Cisek red. *Inspiracje i innowacje: zarządzanie informacją w perspektywie bibliologii i informatologii*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska, s. 127-145.
15. Richert-Kaźmierska, Anita; Forkiewicz, Marcin (2013). Kształcenie osób starszych w koncepcji aktywnego starzenia się. *Studia Ekonomiczne*, t. 131, s. 127-139.
16. Świgoń, Marzena (2012). *Zarządzanie wiedzą i informacją*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.
17. Tomaszczyk, Jacek (2009). *Angielsko-polski słownik informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. Katowice: Studio NOA.